

Kiss András főtitkár jelentése az Erdélyi Múzeum-Egyesület újjászervezéséről

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület ideiglenes vezetősége, az Egyesületre kényszerített cselekvési képtelenség után, ezúttal rendhagyó jelentést terjeszt közgyűlése elé. Az egykor szokásos, az Egyesület eredményeiről beszámoló jelentés helyett feladatunk abból áll hogy arról számoljunk be tagtársainknak, mit tettünk az egyesületi munka megkezdése érdekében.

Az 1949-ben kibocsátott 86311-es igazságügy-minisztériumi határozat az általános jogelvek semmibevitelével, hatalmi szóval megakadályozta ugyan az Egyesület működését, székhelyét elfoglaltatta, de törvényesen azt meg nem szüntethette, az Egyesület közgyűlése pedig sohasem mondta ki annak alapszabály szerinti feloszlását. Alapszabályai szerint fennállása nem függött tagjainak számától, ezért ha kialakított kereteit szét is rombolták, megmaradt tagjainak, azok tanítványainak szellemiségében, munkásságában tovább élt. Ennek következtében, amint a decemberi hatalomváltás megtörtént, a kolozsvári értelmiség egy csoportja már december 24-én kifejezte az Erdélyi Múzeum-Egyesület működésének szükségességét, majd konkrét lépésként 1990. január 5-én az Egyesület Kolozsvárt élő egykori vezetőségi és rendes tagjai, az egyesületi gondolatot magukévá tevő kutatók elhatározták, hogy újjászervezik az Erdélyi Múzeum-Egyesületet. Hasonló javaslatot tettek közzé január 20-án a marosvásárhelyi orvosok, és több alakuló testület, valamint magánszemély is kifejezte kívánságát, hogy az Erdélyi Múzeum-Egyesület kezdje meg ismét működését.

Paradox módon a kinyilvánított egyesületi szabadság szellemében újra működni akaró Egyesület, akárcsak intézményrendszerünk más hagyományos szervezetei, kénytelen volt és kénytelen ezt a tevékenységet a megdöntött hatalom még fennálló jogrendszerében, jórészt annak rendelkezései szerint megkezdeni. Ez a körülmény meghatározza nehézségeinket, olyan további feladatainkat, amelyek szilárd polgári társadalom és jogrend esetén nem merülnének fel. Egyesületünk életében nem ismeretlenek a nehéz szakaszok. Ilyen volt az is, amikor az első világháború után az új állami rendbe kellett beilleszkednie. De nem volt sohasem a mostanihoz hasonló helyzetben. Az első világháború után jórészt fennmaradt saját közösségi intézményrendszerünk, mind gazdasági, mind közművelődési téren. A 45 évi parancsuralmi rendszer ezt azonban teljesen megsemmisítette, akárcsak a magántulajdon tiszteletén alapuló polgári jogrendet is.

Mіндеzt az ideiglenes vezetőség felmérte, ehhez igyekezett igazodni az újjászervezés munkájában is. Nem óhajtottunk hiú ábrándokba bocsátkozni, fellegekben járni. A valóság tudomásulvétele, de ugyanakkor a jogainkhoz való szilárd ragaszkodás és az a szándék vezetett, hogy feladataink véghezvitele érdekében pontosan körvonalazzuk céljainkat. Ebben a szellemben készítettük el alapszabály-tervezetünket, amit a március 22-én megtartott újralakuló közgyűlés jóváhagyott. Ennek alapján indítottuk meg a jogi személyként való bejegyzési eljárást. Ezzel kapcsolatban el kell mondanunk, hogy a Művelődési Minisztérium nemhogy nem gördített akadályt az alapszabályok véleményezése elé, hanem a legmesszebbmenően támogatott, segítségünkre volt. Hasonlóképpen csak elismerőleg szólhatunk a városi bíróságról is, ahol 1990. május 9-én a bíróság 309/PJ/1990. sz. végzésével elrendelte az Egyesület jogi személyként való bejegyzését, Kolozsvár,

Kogălniceanu (Farkas) utca 16/A sz. alatti székhellyel, vagyoni alapként pedig elfogadta a Főtér 11. számú, Wass Otilia-féle házra vonatkozó tulajdonjogunkat igazoló telekkönyvi kivonatot. Az említett Farkas utcai székhely az Erdélyi Református Egyházkerület Gyűjtőlevéltárának az egyik helyisége, ahová az Egyházkerület jóindulatú támogatásával nyertünk befogadást, és amiért ezúttal mondunk köszönetet. Hasonlóképpen köszönet jár a Belvárosi Egyházközségnek, azért, hogy tanácskozótermét március 22-én az újjalakuló közgyűlés megtartására átengedte.

Bejegyzett jogi személyként tevékenységünket három irányban folytattuk:

1. *Szervezés.* Alapszabályaink értelmében az itt elhangzott elnöki beszédben körvonalazott program megvalósítása érdekében megindítottuk a tagtoborzást az ország magyarlakta helységeiben. Szem előtt tartottuk azt, hogy az Egyesület tudományos munkássága önálló szakosztályokban folyik, és arra törekedtünk, hogy valamennyi szakosztályunk működőképes legyen. A hagyományos négy szakosztály mellé alapszabályainkba beiktattuk egy ötödik: a Műszaki Tudományok Szakosztályának megszervezését is. A szakosztályok megszervezésére és a tagtoborzásra az ideiglenes vezetőség a következő tagtársainkat kérte fel: Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály: Antal Árpád; Természettudományi és Matematikai Szakosztály: Várhelyi Csaba; Orvostudományi Szakosztály: Bérczes Judit; Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi Szakosztály: Mócsy László és Műszaki Tudományi Szakosztály: Jenei Dezső. Munkájukat vidéken számos tagtársunk segítette. Szervezési munkánk eredményeként Egyesületünknek jelenleg 616 tagja van. Ezek közül 16 alapító tag, 564 rendes tag, 36 pártoló tag. Szakosztályonként a taglétszám így oszlik meg: Bölcsészeti-, Nyelv- és Történettudományi Szakosztály 239, Természettudományi és Matematikai Szakosztály 136, Orvostudományi Szakosztály 95, Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi Szakosztály 60, Műszaki Tudományi Szakosztály 50 tag.

Helységenként a rendes tagok száma a következő: Ádámos 1, Arad 5, Bánffyhungad 4, Borosjenő 1, Brassó 10, Bukarest 14, Csernáton 2, Csíkszereda 46, Désfalva 3, Dicsőszentmárton 39, Gyimesközéplak 2, Gyulafehérvár 1, Iasi 1, Jedd 1, Karcfalva 1, Kézdivásárhely 7, Kibéd 1, Kolozsvár 248, Kovászna 2, Kusaly 1, Lugos 1, Magyarlapád 1, Maroshévíz 1, Marosszentgyörgy 1, Marosújvár 1, Marosvásárhely 76, Medgyes 4, Nagybánya 5, Nagyenyed 3, Nagykároly 3, Nagyvárad 10, Petrozsény 2, Sarmaság 1, Segesvár 2, Sepsiszentgyörgy 17, Sövényfalva 1, Szászrégen 11, Szatmárnémeti 7, Székelykeresztúr 5, Székelyudvarhely 13, Szentkatolna 1, Szilágynagyfalu 2, Szilágysomlyó 6, Temesvár 1, Torda 3, Varsolc 1, Zilah 12.

A pártoló tagok a következő helységek szerint csoportosíthatók: Bonyha 1, Csíkszereda 2, Dicsőszentmárton 30, Gogánváralja 1, Küküllődombó 1, Szászrégen 1.

Örömmel tapasztaltuk, hogy anyagiakban nem bővelkedő, értelmiségiekben megcsappant társadalmunk oly módon válaszolt felhívásunkra, hogy taglétszámunk megközelíti az Egyesület valaha elért legnagyobb taglétszámát. Külön ki kell emelnünk a pártoló tagok egyre szaporodó számát is.

A helységek szerint kialakult kép azt mutatja, hogy szervezésünk nem folyt egyenletesen, számos olyan vidék van, amelyet nem sikerült még megfelelően megszerveznünk. Ezért a vidékenként mutatkozó egyenetlenségek kiigazítása megválasztandó szakosztályi választmányainkra további feladatokat ró. Ugyanis a közölt adatok szerint valamennyi tervezett szakosztályunk működőképes, és sor kerülhet szabályos

újjraalakulásukra. Az Orvostudományi Szakosztály, amely Marosvásárhely székhellyel fog működni, már meg is tartotta első gyűlését, és ideiglenes vezetőséget választott, hogy alapszabályszerűen előkészítse működésének megszervezését.

2. *A székház visszaszerzése.* Akkor, amikor Egyesületünk további működését megakadályozta, a hatalom a székházát is lefoglalta, de annak törvényes államosítására nem került sor. Az igazságügy-minisztériumi határozat tartalmaz ugyan egy olyan rendelkezést, hogy a feloszlott egyesület székházát a helyi szerveknek kell juttatni, de államosítást a minisztérium nem rendelhetett el, a telekkönyvre vonatkozó érvényes jogszabályok pedig nem teszik lehetővé, hogy meghatározatlan, egyedileg meg nem nevezett jogi vagy fizikai személyt mint tulajdonost jegyezzenek be. Így a jogtalan intézkedést még látszatra sem lehetett jogszerűvé tenni. Telekkönyvileg bejegyzett tulajdonosként azonban lépésről lépésre haladó eljárások elé nézünk. A jogcím nélküli lakó ellen a lakáskezelő vállalat (ICRAL) kilakoltatási pert indított ugyan, mert a polgármesteri hivatal egykori székhelyünket a Szabad Románok Világszövetségének utalta ki, jóllehet tulajdonosi minőségünket írásban is elismerte. A fellebbezési szakaszban levő perbe mellékbeavatkozóként lépünk be, ugyanakkor tárgyalásokat kezdeményeztünk annak érdekében, hogy jogos tulajdonunk helyiségeiben folytathassuk munkánkat. A jobbizonytalanságnak ebben a szakaszában azonban még számos akadályt kell leküzdenünk.

3. *A közgyűlés előkészítése.* Ennek érdekében elkészítettük az Egyesület ügyrendjének tervezetét, amit ma terjesztünk közgyűlésünk elé, a szakosztályi ügyrendek tervezetét, a tagok nyilvántartását és a meghívók kiküldését. Közgyűlésünkkel az újraszervezési szakasz végéhez ért, a jövőben az Egyesület vezetését az alapszabályszerűen megválasztott tisztségviselők és a választmány veszik át, a tudományos munka pedig — ugyancsak alapszabályaink értelmében — a szakosztályok tevékenységi körébe kerül.

E helyen mondunk köszönetet a Protestáns Teológiai Intézetnek, amiért rendelkezésünkre bocsátotta dísztermét és helyiségeit, hogy mai közgyűlésünket és a szakosztályok alakuló közgyűléseit megtarthassuk.

4. *Eredményeink* közé sorolhatjuk a tudományos munka alapjául szolgáló könyvtár szervezésének megkezdését és a szárhegyi tudományos értekezletet.

Könyvtárunkat egy kb. 15 000 kötetes, már birtokunkban levő könyvanyagra igyekszünk felépíteni, azzal a céllal, hogy — amint ez irányban már lépéseket is tettünk — a jövőben minden magyar nyelvű szakkönyv, szakfolyóirat birtokába jussunk. A könyvtári anyagot a kolozsvári római katolikus plébánia és az RMDSZ segítségével és támogatásával az egyháznak a Fötér északnyugati sarkán álló, Unió utca 1. számú épületének az I. emeletén helyeztük el, ahol az Egyesület ideiglenes hivatalos irodáját is megnyitni szándékszunk, amiért ezúttal mondunk köszönetet mind a plébániának, mind a helyi RMDSZ-nek.

Jóllehet a Jog-, Közgazdaság- és Társadalomtudományi Szakosztály még nem alakult meg, az Egyesület vezetősége a szakosztályba történő belépési nyilatkozatukat benyújtott tagok közreműködésével 1990. szeptember 21—22-én Szárhegyen a romániai magyar kisebbség helyzetéről tudományos értekezletet szervezett. Itt a következő előadások hangzottak el: Pillich László: *Demográfiai támpontok egy új kisebbségi közgondolkodáshoz*; Nagy György: *A kisebbségi kérdés a nemzetközi jogban*; Király Ernő: *A romániai magyarság jogvédelmének időszerű tudományos feladatai*; Magyarai Nándor László: *Adalékok egy válságjelző társadalmi jelenség vizsgálatának problémaköréhez*. Az előadások és az utánuk

kialakult vita és javaslatok azt bizonyítják, hogy a megalakuló szakosztályra mai helyzetünk felmérése területén is még számos feladat vár.

A könyvtárszervezés és az ügyviteli munka szükségessé tette, hogy ezeknek elvégzésére állandó munkaerőt alkalmazzunk. Ezért ezeknek a munkáknak az ellátására 1990. szeptember 15-től az Egyesület Vernes Andrásné Rózsa Hajnal tanárnőt alkalmazta.

Újraszervezési munkánkat számosan segítették. Az ideiglenes intézőbizottság felkérésére Dr. Demény Pál jogi, Soó Tamás gazdasági-pénzügyi és Gyurka László műszaki tanácsadóként vállalta önzetlenül az ideiglenes vezetőség munkájának támogatását. Mind nekik, mind azoknak, akik más irányban támogattak, ezúton fejezzük ki köszönetünket.

Ennyiben számolhatunk be a keretek megteremtéséről, az előttünk álló feladatokról és az eddigi eredményeinkről. A keretek megvannak, amit emberi hozzáállással a jövőben elérhetünk, az most már az Egyesület szakosztályainak tagjain múlik.

Mindezek alapján kérjük jelentésünk elfogadását és tisztségünk alól a felmentés megadását.

Kolozsvárt, 1990. október 25-én